

MÓDOS PÉTER

Jelen idő – múlt idő – átmeneti idő

(napló 2004 februárjában)

A Hősök tere két oldalán:

Monet és barátai – Altorjai, Juhász Sándor

Azon a napsütéses februári napon, amikor végigálltam a sort, hogy bejussak a *Monet és barátai* kiállítás képeit megnézni (nekem egy kicsit sokan voltak az érdeklődők, és ez nagyon zavart), végiggondoltam, hol láttam legutóbb ilyen fegyelmезetten és nyugodtan sorban állni a magyarokat. A sífelvonóknál tavaly márciusban Ausztriában. Büszke is voltam rájuk, lám, van egy olyan csoport nálunk, amelyik tudja, hova kell menni, mit kell megnézni Európában. S nem mellékesen pénze is van hozzá. El is szégyelltem magam a hirtelen hasonlat miatt. Más a szízés, és más – olcsóbb – Monet-ért sorba állni. Örülünk, hogy végre láthatunk egy olyan kiállítást Budapesten, amelyért eddig Bécsbe, Párizsba vagy Londonba utaztunk.

Eszembe jutottak aztán más sorállások is. A nyolcvanas évek utolsó november hetedikéje (több napos ünnep volt), amelyen a magyar autók (többségükben Trabantok) eltorlaszolták a Bécs felé akkor még nem autópályán vezető utakat a Gorenje jégszekrényekért. Emlékeztem a későbbi sorban állásokra, mondjuk, a kilencvenes évek közepétől – előre fizetett helyfoglalókkal – részvényjegyzéskor. S aztán a szokásos, elfogadott kultúrurizmus: Bécs, sorállás Van Goghért, Picassóért. Eszembe jutott egy diákokból álló hosszú sor Krakóból – valamikor a nyolcvanas évekből –, amelyben magyar diákok álltak koszorúkkal, fegyelmезetten, hogy bejussanak a Wawel székesegyházába.

Kijöttem a Monet-ról, vakított a napfény, gyönyörű volt a Hősök tere. Íme, Budapest végre világváros! Mi kellett ehhez a kiállításhoz? Kellott az előkészítő, szervező munka, aprólékos egyeztetés (köszönjük a kiállítás kurátorainak), s kellott egy miniszter, aki nemcsak vállalta, hogy megszerzi a szükséges pénzt, de meg is szerezte. S kellott egy újabb kultuszminiszter, aki tudta

vállalni elődje ígérétét – s teljesítette a szükséges feltételeket. Nyilván azért, mert bizonyos volt abban, hogy az uniós csatlakozás teremtette világversenyben, abban a versengésben, amely a nagy, igazán nagy európai városok között folyik a kulturális kínálat terén – nem lehet garaszkodni. Amikor a határok lezárása volt az ideológia fő szólama a gyakorlatban és a művészet területén is, akkor a kisipari szamizdattal és ellenzékinek átkozott képzőművészettel még be lehetett szállni a világversenybe. De hol van már az az idő?! Amikor egy APO-betiltás többet ért minden nemzetközi reklámnál?!

Édouard Manet: Marine, 1864-1866

A Szépművészettel szemben ott a Műcsarnok. Átballagtam a gyönyörű téren, hogy mégegyszer megnézzem az Altorjai-émlékiállítást. Talán ezért nem voltam olyan felhőtlenül derűs, mint a tér. Eszembe jutottak ugyanis az elpusztultak, a megalázottak, félresodortak, elnyomottak! Hány művész halt bele abban a reménytelennek látszó időszakban az életbe, a művészetbe azért, hogy a puhának becézett diktatúra elmúltával Budapesten sorba állhassanak az emberek a *Monet és barátai* előtt?!

Lődörögtem a Műcsarnokban a sokszor látott művek között, majd megvettem az Altorjai-katalógust s

Eugène Delacroix: Sziklafal Dieppe mellett, 1852

Claude Monet: Tulipánmezők Hollandiában, 1886

Pierre-Auguste Renoir: Claude Monet festés közben, 1875

Altorjai Sándor műtermének részlete

hozzá a leszállított árú Juhász Sándor-füzetet is. Olvasgattam Juhász Sanyi, egykori barátom verseit, néztem reprobán a képeit, s eltűnődtem, lehetne-e kasszát csinálni: mégis, hány ember élete és halála van befektetve e rendszerváltozásnak nevezett fordulatba? A rendszerváltozásba, amelynek léptékét, arányait, lehetőségeit és hátrányait most kezdjük megtanulni. Reméljük, nemcsak saját kárunkon, hanem azokon a tapasztalatokon keresztül is, amelyeket például közeli barátainktól: az osztrákoktól, olaszoktól, németektől kapunk.

Juhász Sándor: Óbuda (1990)

Balassi, Bartók, Mednyánszky

A Munkásörség Országos Parancsnokságának egykori épületében működik a néhány éve létrehozott Balassi Bálint Intézet. A hely, amely stratégiai fontosságú és jelentőségű – tudom, a föld alatt ott az OLP (nem tudom, most hogy hívják, de akkor a katonai légvédelem fő bázisa volt) – és az épület is elég masszív, ha nem is annyira, mint Esztergom vára volt, amelynek ostrománál Balassi meghalt.

Beszél az egyik miniszter; rosszindulatúak az emberek. Hallom a hátam mögött: „Gimnázium második osztály!” „De réal tagozat!” Beszél a másik miniszter, papír nélkül sziporkázik – elmondja, hogy Balassi összeköti térségünket: Szlovákia és Lengyelország biztos segítője, résztvevője a Balassi- emlékének.

Teszem a dolgomat. Ha már naplót írok, legyen őszinte – tévériportert alakítok. A tizenvalahány esztendeje létező kulturális magazin – az MTV legnagyobb dicsőségére – tavaly óta 30 percet 200 ezer forintból állít elő. Külső szerkesztőként, producerként, szervezőként, riporterként tavaly év eleje óta ingyen veszek részt a műsor előállításában, s a benne dolgozók sem dúskálnak a pénzben. De összeszoktunk, összedolgozunk. Hívom a riportalanysokat – ismernek, jönnek, beszélnek. Tudom, másnap a Várban a Zenetudományi Intézetben Rudolf Chmel Bartók-kéziratokat ad át a magyar államnak, személy szerint Hiller Istvánnak, ezért elhatározom, hogy másnap meginterjúvolom Chmel urat (aki nekem a taxisblokádtól már csak Rudi, mivel a közös célokat követve Közép-Európáért 1991-ben levezetett helyettem Pesten egy nemzetközi európai uniós konferenciát, miután én Budán rekedtem a vendégek egy részével, ő meg – akkor csehszlovák nagykövetként – Pesten, a Hermina úton lakott).

A magyar kultuszminiszter már indul tovább, kiállítást nyit meg a Műegyetemen. Stábja egyik tagja megígja, hogy másfél óra múlva találkozhatom a Szépművészeti Múzeum előtt Hiller Istvánnal. „A többi a te dolgod!” – árulja el segítőkészen.

Másfél óra múlva újra a Hősök tere. (Két napja jártam ott.) Hiller István egy középiskolai osztályt vezet majd végig a Monet-kiállításon. Megismer, s mielőtt gyorsan besietne, rendkívül elegánsan nyilatkozik

Monet-ról, Balassiról, a közép-európai kulturális együttműködésről.

– Milyen tévé ez? – kérdi gyanakodva a végén, mert ő máshonnan ismer engem. – Az MTV – felelem, de többre nincs idő, mennie kell.

A Zenetudományi Intézetben, fent a Várban a szokásos elmélyült csend. A Bartók-teremben egy nagy Bartók-portré. Nekem erőt ad szembenézni vele. Szerencsére itt a tévéstáb. Bemutatkozom Somfai Lászlónak, az intézet vezetőjének, a Bartók Archívum igazgatójának. Sietősen neki kell látni a tévéinterjúnak. Éppen készen vagyunk, amikor érkezik Hiller miniszter, és kezdődik az ünnepélyes átadás.

Rudolf Chmel átadta Hiller Istvánnak a népdalgyűjtemény másolatát, amelynek – az akkori Monarchia területén gyűjtött – eredetijét Bartók Béla ki másnak adhatta volna oda, mint az arra igazán érdemesnek, a Matica Slovenská nevű szlovák kulturális szervezetnek. Most csak a másolat jut haza. Az eredeti állítólag egy Bécsben élő szlovák tudósnál van, aki 1968 óta nem igen kedveli a magyarokat. '68-ban ugyan erősen egy táborban voltunk, ám csapataink nem népdalgyűjtés céljából vonultak be az 1920 óta létező Csehszlovák (közben Szocialista) Köztársaság területére. De ez más történet.

A két miniszter gesztusa, békülékenysége, együttműködése nagy jelentőségű Pozsony és Budapest viszonyában. Kevés a külföldi újságíró, de ők boldogok. Tetszik nekik a gesztus. Az átadott másolat mellől – kiderül – hiányzik a hanganyag.

A miniszterek elviharzanak, kezdődik a fogadás. Novobáczky kollégám – tud lengyelül, ezért érti a szlovákot is – megnyugtat: a szlovák kulturális miniszter beszélt arról is, hogy a Balassi-émlékévben szintén együttműködnek a magyar intézetekkel, írókkal, szervezetekkel. S megemlítette az együttműködés más példáit is – a nagy budapesti Mednyánszky-kiállítás következő színhelye Pozsony, majd Bécs.

Működésbe lépek mint riporter. Somfai László professzort kérdezem, majd Sebő Ferencet.

Fáradtnak érzem magam, mire kész vagyok az interjúkkal – okosakat, jókat hallottam, tanultam belőlük –, enni már nincs idő, nincs mit. Elindulok, hogy bejussak a Mednyánszkyra, hétköznapi kevesebben vannak, ám

rossz helyen állok az autómmal, helyszíni bírság, s még örüljek, hogy ennyivel megúsztam. Igazuk van, örülök.

Másnap délelőtt telefon: nem sikerültek a tegnapi tévéfelvételek, a kamerának volt valami akkor nem észlelhető hibája. Meg kell tehát csinálni mindent újra! A Chmel-interjú hangja „jó”, kérnek kölcsön felvételeket a Duna TV-től. Csak a két interjút kell megismételni mielőbb.

Telefonok, szabadkozás, új időpontok.

Legyen valami örömöm is, ha már újra fel kell menni a Várba. Találok szabályos parkolóhelyet. Megnézem a Mednyánszkyt. Fantasztikusan jó. Olyanfajta örömet érzek, mint a Hősök terén, a Monet-hoz vezető sor láttán. A következő lapszámban írunk Mednyánszkyról és a Pozsonyban most látható *Gótika* kiállításról. Oda éppen a mai, ismételt tévéfelvétel miatt nem jutok el februárban.

Utóirat tanulságok nélkül

Azért jó az Európai Utast csinálni, mert a folyóiratban a képek erősítik az írásos mondanivalót. Ahogy a 91-es taxisblokádtól utáni számba az 1945-ös budapesti tél dokumentumképeit tettük, s majd mindenki megértette a figyelmeztetést. Úgy vélem, hogy most az egymás mellé kerülő kiállítások, könyvek, események együtt jelzik, hogy Közép-Európa: Bécs, Pozsony, Budapest tudja, változtatni kell.

S a változás jön is. Mikor e sorokat írom, kapom a telefonhívást: a NKÖM anyagi gondjai miatt megszűnik a Közép-európai Kulturális Intézet, amelyet négy év alatt építettünk fel. Magyar és nemzetközi segítséggel olyan hely lett, ahol a *Monet és barátai* és Altorjai és Juhász Sanyi is otthon lehetnek, de Bartók és Márai is.

„Akinek halálhírére keltik, sokáig él!” – mondom a telefonálónak.

Egyébként?
(Folyt. köv.)

2004. február 27.